

## ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΛΕΒΑΔΕΙΑ

---

Ἐν Λεβαδείᾳ ἐγένοντο κατ' ἐντολήν τῆς Ἑταιρείας ἀνασκαφαί πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ μαντείου τοῦ Τροφωνίου, ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχον τοῦ ζητουμένου. Ἐρευνήθη ὅλος σχεδὸν ὁ χῶρος πρὸς τοὺς πόδας τοῦ βράχου τοῦ φέροντος λαξευτὰς κόγχας πλησίον τῶν πηγῶν τῆς Ἐρκύνης, ἀποκαλυφθέντος λαξεύματος τινος ἀμέσως ἀριστερὰ ὑπὸ τὸν λαξευτὸν αὐτόθι θάλαμον, ἔχοντος σχέσιν πρὸς διοχέτευσιν ὑδάτων εἰς τὸν περαιτέρω καὶ ὑπὸ τὴν ἀψιδωτὴν «τουρκικὴν» γέφυραν ὄρατὸν ὁμοίως λαξευτὸν ὄχετόν. Τὰ χῶματα πάντα ἦσαν μεσαιωνικὰ χυθέντα ὑπερᾶνωθεν τοῦ βράχου ἐκ τοῦ «Καταλωνικοῦ» Κάστρου.

Προσέτι δὲ ἠνοίχθησαν δύο ὀρύγματα ἐντὸς τοῦ Κάστρου μέχρι τοῦ φυσικοῦ βράχου, ἀποκαλύψκντα ἐν δωματίον λαξευτὸν μετὰ συμπληρωμάτων κτιστῶν διὰ πλίνθων ὀπτῶν καὶ ἀσθέστου. Ὅμοια δωματία λαξευτὰ ὡς καὶ κλίμακες ἐν τῷ βράχῳ διακρίνονται πολλαχοῦ ἐν τῷ Κάστρῳ. Ἐπειδὴ δὲ πλὴν μεσαιωνικῶν διὰ στιλπνοῦ γανώματος ἐπενδεδυμένων θραυσμάτων ἀγγείων οὐδὲν ἀρχαιότερον λείψανον εὑρομεν, συμπεραίνομεν, ὅτι πρὸ τοῦ Μεσαίωνος τὸ Κάστρον ἦτο βράχος ἄγριος καὶ ἀκατοίκητος.

Ἐξω πρὸς Δ πλησίον τοῦ Κάστρου ἐν τῇ θέσει Λάκκᾳ ἐτέρα ἀνασκαφὴ ἀπέδωκε μόνον λείψανα πολλὰ «τουρκικῆς» οἰκίας.

Εἰς ἀπόστασιν 100 μέτρων περίπου πρὸς Β τῆς Λάκκας

ἀπεκαλύφθη ἀρχαῖον λατομεῖον, ἐν τοῖς χώμασι τοῦ ὁποίου πλὴν ἀρχαίου ἐφαρμμένου χαλκοῦ νομίσματος καὶ τινων τουρκικῶν παρὰδων εὐρέθη βυζαντιακὸν τεμάχιον πλακῶδες ἐλεφαντίνου ὄστου ἐκ σκεύους, εἰκονίζον προστύπως ἀνάγλυπτον ἄγγελον ἀναβλέποντα καὶ κρατοῦντα εἴλημα ἀνεπτυγμένον. Οὐδὲν ἀρχαῖον λείψκνον ἄλλο εὐρέθη καὶ δὴ καὶ οὐδὲν θραῦσμα ἀγγείου. Ἐπειδὴ ὁ μεταξὺ τῶν δύο τούτων σκαφῶν χώρος εἶνε κοῖλος καὶ κατωφερῆς πρὸς Α, ἐσκάψαμεν καὶ ἀνατολικώτερον — πρὸς Β πάλιν τοῦ Κάστρου — παρὰ τὴν Ἄγ. Ἄνναν ἐν τῇ ἐλπίδι, ὅτι, ἂν ὅπουδῆποτε τοῦ κοίλου χώρου ὑψηλότερον ὑπῆρχέ τί ποτε ἀρχαῖον κτίσμα, θὰ ἠύρισκομεν λείψανόν τι κατηγμένον ἐνταῦθα· ἀλλὰ μόνον τουρκικῶν χρόνων οἰκίας εὔρομεν μετ' ἐργαλείων καὶ σκευῶν οἰκικῶν μεταλλίνων ἐγκαταλειφθέντων ἐν τινι καταστροφῇ, ἴσως δὲ κατὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Οὕτω κατελήξαμεν εἰς τὴν γνώμην, ὅτι οὔτε ἐν τῷ Κάστρῳ οὔτε ἐν τῷ κοίλῳ πως χώρῳ πρὸς Β αὐτοῦ μέχρι τῆς βραχύδους κορυφογραμμῆς τῆς Ἄγ. Ἄννης ἦτο ποτε ἀρχαῖόν τι κτίσμα θυμιζόμενον καὶ λατρευόμενον.

Ἐπειδὴ δὲ ἡ περιγραφὴ τοῦ Πικυσανίου δὲν μοι φίνεται, ὡς θὰ δεῖξω ἀλλαχοῦ, ὅτι πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος τοποθετεῖ τὸ μαντεῖον, ἡ δὲ φύσις τοῦ βράχου αὐτόθι εἶνε τοικύτη, ὥστε χάσμα τι γῆς οὐκ αὐτόματον (κατ' ἀκολουθίαν λαξευτὸν πάντως ἐν μέρει τοῦλάχιστον, ἀφ' οὗ ὁ βράχος εἶνε σκληρὸς τιτανώδης) δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ οἰκοδομηθῇ σὺν τέχνῃ καὶ ἀρμομονίᾳ εἰς τὸ ἀκριβέστατον, ἐστράφην βορειότερον πρὸς τὰς κατὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τῆς Ἐρκύνης δύο συνοικίας τῆς νῦν πόλεως (Ἀγίου Νικολάου καὶ Ἄγ. Γεωργίου), αἵτινες κατέχουσιν, ὡς νομίζω, τὸ ἀρχαῖον ἄλσος τοῦ Πικυσανίου. Οἱ λόφοι ἐνταῦθα ἀποτελοῦνται ἐκ σχιστολίθου εὐθρύπτου, πᾶσα δὲ διαρρύθμισις χάσματός τινος ἀπαιτεῖ τὴν ἐνοικοδόμησιν.

Ἐνταῦθα ἐν τῇ συνοικίᾳ Κάδῃ καὶ ἀπὸ τῆς πλατείας Ταμπάχανα μέχρι τῆς Ἐρκύνης εἶνε κατεσπαρμένοι σπόνδυλοι δωρικοὶ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀρχαίου κτιρίου· οὐδαμοῦ δὲ ἀλλαχοῦ τῆς πόλεως εὐρίσκονται ὅμοια λείψανα. Μὴ δυνηθεὶς νὰ

μάθω παρὰ τῶν κατοίκων, ἂν που συνητήθησαν κατὰ χώραν κείμενα ἐρείπια κτιρίου, εἰς ὃ νὰ δύνῃμι νὰ ποδώσω τοὺς κίονας καὶ ὅπερ ὑπολαμβάνω ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Πικυσανίου μνημονευομένων ὡς ἐν τῷ ἄλλοι κειμένων, ἵνα εὕρω τὴν ὁδὸν ἣν ὁ Περιηγητὴς ἐβάδισεν ἀνερχόμενος πρὸς τὸ ἐπὶ τοῦ ὄρους μαντεῖον, ἐξετέλεσα δύο σκαφὰς παρὰ δύο σπονδύλους κειμένους εἰς τὸ ὕψιστον ἐν σχέσει πρὸς τοὺς λοιποὺς σημεῖον. Ἡ μία σκαφή ἐγένετο εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς πλατείας παρὰ τὴν οἰκίαν τοῦ Ἀριστοφάνους Βεζύρη ἢ δ' ἄλλη ἐν τῷ κήπῳ τῆς χήρας Εὐθυμίου. Οὐδετέρα ἔδειξέ τι. Ἐν τῷ ὑπογίῳ τῆς οἰκίας Εὐθυμίου φαίνονται θεμέλιοι τινες πῶροι, ἀλλ' ἡ οἰκία εἶνε ἐτοιμόροπος καὶ δέν μοι ἐπετρέπη νὰ σκάψω.

Α. Δ. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΣ